

S O K F É L E.

84. Szám. Béts. October 18-dikán. (32) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

O c t o b e r.

16 Oct. — 1710. Szül. hős hazánkfa Haddik. — 1757. Haddik fényesen üli ma születése ünnepét, meg szállja tudniillik, még Fridrik Naumburnál áll, 4000 katonával Berlin városát 300,000 tallért kíván 's megelégszik 200,000-rel. Fridrik Berlinben megérkezvén hallja hogy a' Magyarok ebédet Berlinben evének, 's azt mondja, „Bár tsak megvárták volna a' vatsorát.“

17 Oct. — 1706. Zistersdorf kiraboltatik ma a' magyar Malecontentusok által.

18 Oct. — 1448. Atyáink ditsőségesen de szerentsétlenül harcolnak a' Rigómezőn. — 1663. Eugen a' nagy hős szül. Párisban. — 1808. A' Porosz Artilleria kíséretének nagy része elfogattatik ma a' Frantziaktól.

Hazafi Jegyzetek.

A' Sokfélének e' foljó esztendő még Februar. 14-kén XV szám alatt költ egyik tzikelyében, Nemki Demit nével jegyzett, a' Pesti Ló-Verseny themája alatti észre vételek, az érdemes Hazafi közlőnek tagadhatatlan igen jeles arányját sugároztatják, és azon jegyzeti, meljeket Hazánkba mind két nem neveltetése környülményeiről említ, és jól kifejtve elé terjeszt, megzálthatatlan valót foglalnak magokba; mind azáltal lehetetlennek ismerik, viszon hazafi érzéseim magamat az iránt ki nem fejezni, a' mit minden tiszteletet érdemlő közlő — a' Ló-Verseny, és általjába barom tartás, és nemesítés felől, ennek fontosságát természetes valója létezése szerint ki nem merítve igen úgy említ: mintha ezen nevezetes és minden bizonynyal köz figyelmet érdemlő tárgy tsak melleleg tartoznék

Toldalék a' M. Kurírhoz.

84 (32)

köz haszon egyik fővebb, oly nemű ágazatjához, melynek foganatos helyre állítása következtetheti legsükerebben a' Nemzet való javaival, kintseivel olj gazdagon megáldatott Országban, miljen édes Honnunk, minden Hazafinak, — kinek Magyar keblét Hazája javának, nemes Nemzete diszének, erejének, és ditsőjének gyarapodó előmenetelesítése hevíti, azon való környülmények divatlásáról illik, és kell mindennekfelett gondoskodni, melyek erőt, alkalmat, tehetséget szolgálatnak, — nyomos Valóságnak teljesedésbe juttathatására. Áldott Magyar Honnunk sokba van még hátra, kimivelődöttség és Nemzeti köz boldogság azon arányaiba, melyek más Nemzeteket szerentséltetve virágoztatnak, olyanokat t. i., melyek az élet böltsen elintézett kellemlét emelkedésére nevezve — az alapot már rég megvetették az által: hogy mezei gazdálkodás, és ehez szükséges barom tartás tökellestesítésén kívül, természetes helyhezetekhez mérséklett divatra juttatták a' szép, és hasznos mesterségeket, 's művészeteket tereh szállításra alkalmas utakat, Canalisokat, azokat fentartó vízi tsatornákat, folyóknak telerrel hajókázhatását tsüggedetlen eszközlötték, nevelést, oskolai és erköltsi tökellestesedés legfőbb fontosságú intézetei virágzását úgy ohajtották, — hogy azoknak valóba alkatói is lettek. Egy szóval a' Civilisált világ minden részeibe, a' Népek lelki tehetségek kifejtődése legboldogabb évétől óta arra törekedtek, hogy Honnokba annak természetes, polgár-alkotmányi, és lakosai szokásos hajlandóságai tulajdonával öszve hangzó segéd eszközök által gyarapítsák, emeljék a' Nemzeti jóllét boldogító állapotját. — „De mind ezeknek elébb alapot vetettek és arra tehetségek bővüléséhez mérsékelve léptsönként foljtatták polgári léteket, és fennmaradások építményét, még nem tsak felemelték,

fedél alá vették, hanem bel részeibe is tzel arányosan elszerkeztették azt. — Édes Hazánk, — mint említém, noha természet javaival törpe indulatú idegenek belsőtjét sápot irigységig bojgató mértékbe meg van áldatva, mindazáltal olj környülmények divatlanok még köztünk, meljek Nemzeti jóllét, és gazdagodás fő javának tsaknem gyözhetetlen, és olj akadékokat vetnek elébe, meljek miatt a' természet áldásait se használhatjuk elegendőleg. Röviden mi ekoráig azon heljhezethen vagyunk, meljnél fogva szokássá, és ez által elkerülhetetlenné vált képzelt szükségeket idegen tájjokról szálítjuk Honnunkba, és ezekért sokszorosan summásabb pénzünkkel boldogítunk idegeneket, mint mennyi nekünk számokra szállítottakért tsipegve tsapogva fordul vissza. — Iljetén heljhezethen Nemzeti jóllét elömenetelesítésére lehet e' vagy nyomosabb vagy érettebb elé látással ki szemlélt arányzat, vagy természetesebb segéd eszköz, lehet e' egy igaz Hazafihoz illőbb eszmélet annál, hogy azon tájjokra nézve, melyek azzal — vagy éppen nem, vagy elegendő mennyiségben nem bírnak, a' mi nálunk tenyészetben van, iljetén szükségük kielégítésekre Honni természetét és tenyészetet elömenetelesítsük, nemesítsük, és mentül foganatossabbá tegyük, és ezen mint jelen környülmények közt egyedül fen álló segéd mód előbbre haladására intézzük teljes erőnk szerént igyekezetünket. Tagadhatatlan, hogy Hazánk helyhezete, annak tág térei, és az állati tenyészésre szükséges legjobb tulajdonú tápláló fű és plánta nemekkel bővelkedő havasai, hegyei, bértezi, tiszta jó viz forrásai, folyói, 's a' t. nagy mennyiségben lévén, nagyban sükérral használó módon eddig barom tenyésztetése által juthattunk, — valamint leg bizonyosabbán, úgy valamennyire kielégítőbben is idegenek pénzének részetskéjéhez, meljet

ők hivalkodásunk hiu vágya miatt tőlünk kezeikbe nagyba vesznek. Valamint kétségtelen igaz ez, úgy ellen mondhatatlan az is, hogy Nemzeti gazdagodás nélkül, Nemzeti jóllét javítását reményleni anyival kevessebbé általánosan léteztetni nem lehet. A' midőn tehát jóra, köz haszonra használható érdekhez igyekeznek a' Nemzet jutni, szükséges ezen boldogító tehetőség alapítása módját, fogamatossága tulajdonához képest úgy ejteni, mint ezt érett meg gondolásnál fogva tsalhatatlan értékűnek, — magát a' dolgot arányos szempontból vett át nézés szerint — találjuk. — A' mint már mondtam nálunk a' barom tenyésztetés, annak nemesítése, tökéletesítése, legbizonyosabb kútfő — hogy idegenektől kezekre jutott pénzünknek nagyobb részét észre vehetőbb mennyiségben kapjuk vissza, és így a' Nemzeti jól lét Honnak gazdagodása által valahára azon óhajtott pontra jusson, melynélfogva az idegenektől, pénzünk nem részetskéjét, hanem költsönös viszony által az ők Ön pénzeket nyerhessük. — A' Ló-verseny hogy Lovak nemesedését, minden ágaira nézve tökéljeket, és használhatóbb tulajdonra emelkedéseket minden bizonyal eszközli, szükségtelen más Nemzetek már rég meg valóságult példái, tapasztalási, és közléseiből meríteni, midőn ezen tagadhatatlan valótlót, — koz jó terjedése eszközlésébe láng lélekkel fáradó, a' dologhoz teljesen értő két fő rendű Hazafi *Báró Vesselényi Miklós, és Gróf Széchenyi István, Magyarúl* eléggé érthetőleg — győződésig meg mutatták: Hogy a' juh gyapjának finobbitása — annak értékét emeli, tagadhatatlan, és így az abból származó haszon mind nagyobb, mind bizonyosabb volta iránt tsak az kételkedhetik, — ki az öltözkedésbe mint két elterjedt, és nevedő luxusnak — a' Népek minden rendű szakaira át hatását észre nem veszi, valamint

azt is, hogy a' barmok és kereskedésbe forgó több állatok érdekek tökéletesítése viszont betseket, következképp nagyobb haszonnal keléseket következteti. Ennél fogva azon ditséretes Intézet mely e' végre munkálódik — nem tsak tiszteletes, sőt köz hasznú is lévén, Nemzeti szíves hálát, és aldást érdemlenek azon igazán Magyar érzetű Honfiai, kiknek nemes keblekbe fel éledt ezen minden részbe nagy betsű vágy, kiknek lelki erejek át látta, és ki tsapogatta azon való arányt, melj Nemzeti jól létet-gazdagodás által alapíthatja, ezen alap nélkül nem lehetvén ki miveltség több, és nálunk tsoportos héjánokra nézve sokszoroson több ágairól jelen helyhezetünkben tsak álmodni is. — A' Ló-verseny elemenetelesítésére szánt és fordított jutalmakat, költségeket vessük, és hasonlitsuk egybe azon költségekkel, meljek kívántatnának — mind két nem neveltetésének jelen korinál-kiderült idő lelkéhez képest arányossabb elintezésére, az Oskolák, és a' Nemzet lelki 's erköltsi gyarapodása eszközlésre szolgáló számtalan szükséges Intézetek alapítására, vessük ezt a' tárgy valója mineműjét és gondos eszméletre érdemesitvén egymással egybe, és a' való ki fog világosodni: hogy elébb azon hathatós, és sükerű eszköz módokat vas szorgalommal kell divatlásra segiteni, melyek Nemzeti gazdagodást következtethetik, mert e' nélkül nagyhoz, és mint egy alkató újhöz kezdeni sükeretlen ábrándozás, e' meg lévén, és Mennyei gondviselés az igyekezetnek áldást adván, se gondolni, se reménleni nem lehet, hogy tökéletesedésbe emelkedett lélekkal előre haladó Magyarának magasztalt, és nemes keblébe, köz jó elemenetelesítésének szent vágya mely az Alkatótól természetes részévé tétett, vagy hülepedjen, vagy épen el aléljon; annyival kevesebbé pedig, mivel Nemzeti valódi Nagyságuak

ők hivalkodásunk hiu vágya miatt tőlünk kezeikbe nagyba vesznek. Valamint kétségtelen igaz ez, úgy ellen mondhatatlan az is, hogy Nemzeti gazdagodás nélkül, Nemzeti jóllét javítását reményleni anyival kevesebbé általánosan léteztetni nem lehet. A' midőn tehát jóra, köz haszonra használható érdekhez igyekeznek a' Nemzet jutni, szükséges ezen boldogító tehetőség alapítása módját, fogamatossága tulajdonához képest úgy ejteni, mint ezt érett meg gondolásnál fogva tsalhatatlan értékűnek, — magát a' dolgot arányos szempontból vett át nézés szerént — találjuk. — A' mint már mondtam nálunk a' barom tenyésztetés, annak nemesítése, tökéletesítése, legbizonyosabb kútfő — hogy idegenektől kezekre jutott pénzünknek nagyobb részét észre vehetőbb mennyiségben kapjuk vissza, és így a' Nemzeti jól lét Honnak gazdagodása által valahára azon óhajtott pontra jusson, melynélfogva az idegenektől, pénzünk nem részetskéjét, hanem költsönös viszony által az ők Ön pénzeket nyerhessük. — A' Ló-verseny hogy Lovak nemesedését, minden ágaira nézve tökéljeket, és használhatóbb tulajdonra emelkedéseket minden bizonyal eszközli, szükségtelen más Nemzetek már rég meg valóságult példái, tapasztalási, és közléseiből meríteni, midőn ezen tagadhatatlan valót, — koz jó terjedése eszközlésébe láng lélekkel fáradó, a' dologhoz teljesen értő két fő rendű Hazafi *Báró Vesselényi Miklós, és Gróf Széchenyi István, Magyarúl* eléggé érthetőleg — győződésig meg mutatták: Hogy a' juh gyapjának finobbitása — annak értékét emeli, tagadhatatlan, és így az abból származó haszon mind nagyobb, mind bizonyosabb volta iránt tsak az kételkedhetik, — ki az öltözkedésbe mint két elterjedt, és nevedő luxusnak — a' Népek minden rendű szakaira át hatását észre nem veszi, valamint

azt is, hogy a' barmok és kereskedésbe forgó több állatok érdekek tökéletesítése vizont betseket, következőkép nagyobb haszonnal keléseket következteti. Ennél fogva azon ditséretes Intézet mely e' végre munkálódik — nem tsak tiszteletes, sőt köz hasznú is lévén, Nemzeti szíves hálát, és áldást érdemlenek azon igazán Magyar érzetű Honfiai, kiknek nemes keblekbe fel éledt ezen minden részbe nagy betsű vágy, kiknek lelki erejek át látta, és ki tsapogatta azon való arányt, melj Nemzeti jól létet-gazdagodás által alapíthatja, ezen alap nélkül nem lehetvén ki miveltség több, és nálunk tsoportos héjánokra nézve sokszoroson több ágairól jelen helyezetünkben tsak álmodni is. — A' Ló-verseny elemegeteleítésére szánt és fordított jutalmakat, költségeket vessük, és hasonlítsuk egybe azon költségekkel, meljek kívántatnának - mind két nem neveltetésének jelen korinál-kiderült idő lelkéhez képest arányosabb elintézésére, az Oskolák, és a' Nemzet lelki 's erköltsi gyarapodása eszközlésre szolgáló számtalan szükséges Intézetek alapítására, vessük ezt a' tárgy valója mineműjét és gondos eszméletre érdemesitvén egymással egybe, és a' való ki fog világosodni: hogy elébb azon hathatós, és sükerű eszköz módokat vas szorgalommal kell divatlásra segiteni, melyek Nemzeti gazdagodást következtethetik, mert e' nélkül nagyhoz, és mint egy alkotó újhöz kezdeni sükeretlen ábrándozás, e' meg lévén, és Mennyei gondviselés az igyekezetnek áldást adván, se gondolni, se reménleni nem lehet, hogy tökéletesedésbe emelkedett lélekkal előre haladó Magyarinak magasztalt, és nemes keblébe, köz jó elemegeteleítésének szent vágya mely az Alkatótól természetes részévé tétett, vagy hülepedjen, vagy épen el aléljon; annyival kevesebbé pedig, mivel Nemzeti valódi Nagyságnak

rendületlen eszközlése számos Nemes rokonit lelkesíti. Ily lelkesedés élesztette napjainkba — a' halhatatlan emlékezetű Magyar Nagyot; *Gróf Széchényi Ferentzet* azon felséges tette, hogy Nemzetének gazdag áldozatját be nyujtsa. Ezt hálával nem ismerni — Magyarhoz hasonló nem vólna. Ezen kints — a' Nemzeti Museum tudományos érdekének bővülésével gyarapodik nem csak, sőt a' nagy Alapító — hozzá, és tettei jelleességéhez hasonló — köz tiszteletre már is' méltóvá lett érdemes ivadékja, és Vele rokon érzésű lelkes elszánással kezét fogott igen tiszteletes Honfiai jól lét valóságosítása a' fen bővebben említett arányra, nem csak Billikumok, és arany pénz béli — jutalmokat osztottak, és osztanak, hanem emelkedett lelkű-létre hozói a' Magyar Tudós Társaságnak, és Pesti török Casinó alapításának, — mely két ágú fő haszon Intézet szerkesztésére kívántató költségekre nézve jelen helyhezetünkben hogy előmeneteles divatlásra juthatott, eléggé bé bizonyítja az alkatók tsüggedést nem ismerő Honn forró szeretetét, — melynél fogva méljebb és szép Tudományok Anyai Nyelv, Szelid Művészetek, erköltsi gyarapodás, izlés tsinosodása, a' társalkodás polgárosodott, és világ szellemével őszve hangzó minőjének előre haladására nézve az eddig mohos szikla szinte olj kút — fő forrását nyitották, melynek jelen, és még inkább jövőendő boldogító tulajdona iránt a' valóságot meg ismerni tudó, 's akaró — nem kéteskedhetik. Az ilj Hazafi tettek jövő éveknek ragyogó tsillag-ként világítva ébresztő, és mulhatatlan ösztönt szolgáltatnak. — Alapot kell tehát vetni, és éppen ezen úton, ezen módúlag, e' meg lévén — minden bizonyal következni fog a' többi szükséges, hasznos, és óhajtott szép is.

Cserey.

VII Ferdinánd.

VII Ferdinand Spanyol Király, ki a' küzebb múlt Szept. hónap 29-kén meghalálozott, 1784-ben Oct. 14-kén született. Attya IV Károly 1808-ban Mártz. 19-kén lemondott a' királyságról, minthogy a' nép, nem szívelhetvén tovább a' Principe de la Pace, Godoys (békesség fejedelme), uralkodásának terhét, (mert valósággal ez uralkodott Károly helyett) lázzadozott, mellyen a' király megijjedvén Ferdinandnak adta által az uralkodást, noha ugyan őtet az előtt Godoysnak és a' Királynénak ösztönözésére árúlónak kihirdettette. Károly tsak hamar azután nyilván ki kimondotta, hogy ő a' királyságról kényszerítettett lemondani. Ügyvizsgálónak 's bírónak, mind az Atya mind a' Fija részéről Napoleon választaték, mellynek követkekezése lön, hogy először Ferdinand (1808, Máj. 6-kén), 's kevés napok mulva ismét Károly is a' thrónusról lemondottak, 's az egész Spanyol uralkodó ház jussait Napoleonnak engedték. Bételvén pedig az idő, mellyben Napolconnak országlásáról le kellett mondania, Ferdinand Valençay-ből, 1814. Mártz. 3-kán, 6 esztendei fogsága után, haza botsáttatott, a' thrónust elfoglalta, Attya pedig Olaszországban vonta volt magát, a' hol 1819-ban Jan. 19. d. megholt.

Ferdinánd sok viszontagságon ment keresztül; az uralkodásból 1823-ban ismét letéttett, 's abba újra viszszatéttett. Négy izben vett feleséget. Az 1-ső volt Mária Antónia Ferdinánd Nápolyi Király leánya; 2-dik Izabella, VII János Portugalliai Király leánya; 3-dik Mária Joséfa, Maximilian Szász Printz leánya; a' 4-dik Mária Krisztina, Ferentz, megholt Nápolyi király leánya; a' ki most az uralkodást leányának, II-dik Mária Isabellának nevében (ki 1830-ban született) által vette. — A' megholt királynak testvér öttse Don Carlos, ki a' koronához most jussát tartja.

A p r ó s á g o k.

1. Ugyan mi lesz te belőled te korhel te! — kúrholá az anyja Matyit, — hogy te semmit nem dölgozol, hanem álló egész nap a' más nyakán tekeregsz? Ej ne búsúljon anyám, — felelé a' jónak indúlt itjú, — azért is majd meglátja, lesz még olyan idő, mikor a' magam nyakán tekergek!

2. Súlyosdinak semmi sem vólt nagyobb terhére, mint a' felkelés. Ő ha tsak módját ejthette délig aludt. Egyszer iskolás korában ura atyja megparantsolta, hogy hólnap reggel 4 órakor keljen fel, 's ez iránt az inasnak ki adta a' szükséges rendelést. Simon fájós szívvvel ment ágyába, hová különben örömmel szokott menni; a' jókori felkelés gondolatja már előre elrontotta álmát. Éjfél tájban felebredt, szokása ellen gondolkozni kezdett, 's melly okos gondolat jött fejébe! Ablaka szönyegét egészen behúzta, 's ezen kívül, hogy semmi esetre hamar meg ne virradhasson, 'seborája mutatóját a' 12-ről vissza taszította egész a' 9-ig. Most már jó lélekkel a' másik oldalára fordúlt. De a' nap elfelejtette magát a' Simon órájához igazítani, 's a' 4 órán tsak napfeljövetelét értett inas addig húzta vontá virradtakor jámbor úrifiját, míg az végre minden meggyőződése ellen is tsak felkölt.

Súlyosdi meghólt, nyugodjék békével! — de alighiszem hogy lelke köztünk fel ne járna! — pedig van-e inas, ki felébresszen bennünket?

R e j t e t t s z ó.

Négy betű — Nógrádnak vagyok egy helysége; repülök
A' Nádas helyeken, 's a' gyermek játszani fogdos.

Megfejtés a' 83. számban: Borkö.